

Læremidler

- støtte og udvikling

AF: LEKTOR PH.D. BODIL NIELSEN, PROFESSIONSHØJSKOLEN UCC.

Læremidler skal udarbejdes med henblik på, at de bedst muligt støtter og udfordrer elever i deres læreprocesser, men samtidig er det vigtigt, at de også er gode redskaber for læreren. Hvordan kan læremidler støtte læreren i hverdagen og samtidig bidrage til udvikling? Det havde jeg lejlighed til at tale om på Nationalt videntcenter for læremidlers konference i efteråret 2008 om *Kvalitet i læremidler*, og det handler denne artikel om.

Artiklens første del handler om læreres situation i en tid, der kræver uophørlig omstilling. Lærere skal kunne begrunde og tilpasse undervisning. Lærere skal forholde sig til manges forventninger. De skal både finde rundt i og finde sammen om Fælles Mål og i det hele taget udvikle skolens praksis. Det skal læremidler støtte dem i.

Artiklens anden del er bud på, hvad der skal med i en lærervejledning, der kan være et godt redskab for læreren i hverdagens undervisning, i samarbejdet med andre og i udviklingen af praksis. En lærervejledning skal handle om dannelse i praksis, om mål, differentiering og evaluering – generelt og i praksis.

Læreres situation - Undervisningsmidler

Læremidler er (som regel) også undervisningsmidler. Undervisningsmidler kan også være læremidler for læreren.

Når man udformer læremidler, kan man forsøge at tilpasse dem til, hvad der er mange elevers forudsætninger på et bestemt klassetrin, hvad mange elever nok vil blive motiveret af, og hvad mange elever nok vil lære noget af – men det er læreren, der skal planlægge og være ledende i den kontekst, læremidlerne skal bruges i. Det er læreren, der organiserer undervisningen og kombinerer læremidlet med egne oplæg. Det er med andre ord læreren, der tilpasser forklaringer, opgaver og respons til netop de konkrete elever i den bestemte klasse, hun eller han underviser i. Den fleksibilitet kan ikke indbygges i læremidler, men læremidler – eller undervisningsmidler – kan bidrage til, at læreren er rustet til at tilpasse og udvikle.

Læremidlerne skal give læreren konkrete undervisningsmuligheder, der er klar til at blive brugt her og nu, med velegnede forklaringer, tekster, opgaver m.m. til eleverne. Lærervejledningerne skal tydeligt forklare forbindelserne fra overordnede betragtninger om undervisning og læring til den praksis, der

lægges op til. Antagelser bag og begrundelser og mål for praksis skal foldes ud. Forklaringerne skal kunne bruges af læreren i den konkrete tilrettelæggelse af et bestemt undervisningsforløb, men også som et redskab til at udvikle egen praksis og til at udvikle egen kompetence til at analysere og reflektere over praksis og formulere sig om undervisning og læring over for elever, forældre og kolleger.

Læreren mellem manges forventninger

Læremidler skal bidrage til, at lærere kan orientere sig og træffe valg i krydsfeltet mellem manges forskellige forventninger. Læreres hverdag har været og er til en vis grad stadig præget af, at forskellige parter har en række forventninger til, hvordan undervisningen skal være, og det er svært eller umuligt at leve op til alle. Mange elever har forventninger om at undervisningen skal være umiddelbart motiverende, men er ikke altid enige om, hvad de gerne vil. Forældre har forventninger, heller ikke altid sammenfaldende. I den offentlige debat udtrykker bl.a. politikere og interesseorganisationer forventninger om, at skolen tager sig af snart det ene, snart det andet, som børn og unge har brug for. Og internt på en skole har man en række forventninger

til hinanden. Mange lærere arbejder hårdt for at leve op til i hvert fald en del af disse forventninger og samtidig tilrettelægge den undervisning, de mener eleverne er bedst tjent med.

Dertil kommer, at hverdagens undervisning ofte er præget af det, man kan kalde en uformel læseplan, som den enkelte lærer føler sig forpligtet af og planlægger efter. En del af den uformelle læseplan består af de traditioner, der er på mange skoler, for hvad man plejer at gøre i et bestemt fag på et bestemt klassetrin, ikke i form af hele årsplaner, men emner, tekster, aktiviteter, særlige uger m.m., som man plejer at have med på de forskellige klassetrin. Det er ofte traditioner, der er opstået af kollegialt samarbejde og nødvendigheden af et vist genbrug, men ikke altid traditioner, der lægger sig tæt op ad trinmålene. Alligevel bliver de i nogle tilfælde forvekslet med, hvad faghæfterne kræver, og bliver en del af den uformelle læreplan.

Læremidler bidrager også til den uformelle læseplan. Man kan finde bøger og andre læremidler, der er beregnet til et bestemt fag på et bestemt klassetrin, men som ikke er dækkende i forhold til faghæftets trinmål. Det kan være læremidler, hvor nogle afsnit går ud over faghæftets krav, eller læremidler, hvor der på nogle områder er flere eller fyldigere afsnit, end man behøver ud fra trinmålene, mens andre trinmål ikke er dækket ind. I en travl lærerhverdag kan det, lærebogsforfattere har valgt at medtage og vægte, blive opfattet som identisk med det, man er forpligtet til at arbejde med på det bestemte trin. Hvis det kun

delvis er tilfældet, kan det bidrage til, at lærere føler sig mere presset end nødvendigt.

Fælles mål som udgangspunkt

I disse år ændrer læreres situation sig væsentligt. Der bliver fra politikernes side lagt mere vægt end tidligere på faghæfternes betydning, der er kommet trinmål, som alles undervisning skal sigte mod, og der er krav om, at lærerne gør mere ud af faglig evaluering. Den faglige progression skal være tydelig, både klassens og den enkelte elevs, og differentieringen af undervisningen skal styrkes. I den situation kan lærere, der søger at leve op til mange parters forskellige forventninger, og som føler sig forpligtet af en uformel læseplan, opleve, at der bare bliver bunket flere krav oveni i en i forvejen presset hverdag. Derfor er mange skoler og lærere i gang med en markant omstilling, hvor lærere må tage udgangspunkt i Fælles Mål og ud fra dem både luge ud i den uformelle læseplan og sortere i, hvilke forventninger fra elever, forældre og kolleger de søger at opfylde, og hvilke de må afvise som for langt fra trinmålene. Noget nyt skal ind, og noget af det, man hidtil har brugt en del af undervisningstiden til, skal ud eller justeres kraftigt, så det passer til de fælles mål og kan rumme faglig evaluering. Det er en markant og krævende omstilling.

Sideløbende med det er der i disse år stigende behov for, at lærere er i dialog med hinanden om fag og undervisning. Der er afdelingsopdelte skoler, hvor lærere fra to eller tre afdelinger skal samarbejde om at skabe faglige forløb hen over årene, sådan at eleverne oplever un-

dervisningen som sammenhængende. Der er vægt på samarbejdet i lærerteam, bl.a. fagteam. Det nødvendiggør, at lærere i stigende omfang ikke alene afklarer med sig selv, hvordan de opfatter fag og undervisning, men også formulerer sig om det til kolleger og i flere sammenhænge også sammen med kolleger. Desuden skal lærere i stigende omfang forklare kolleger, der skal overtage en klasse, ikke alene hvad den klasse har lavet, men også hvilke faglige mål, der har været, og hvad evalueringer viser om, hvad eleverne har lært.

Dertil kommer, at skolehjem-samarbejdet stiller nye krav. Forældre er ikke nødvendigvis så negative over for skolen, som rygtet nogle gange siger, men mange forældre ønsker forklaringer på hovedtræk i undervisningen og søger forvisning om, at der er solid professionalitet bag undervisningen. Det er blevet nødvendigt for den enkelte skole at have en tydelig og attraktiv profil, og det er i stigende grad blevet nødvendigt, at den enkelte lærer kan formidle sine professionelle begrundelser og vurderinger til forældre.

Det er en markant omstilling: Uformelle læseplaner skal revideres, læremidler skal underkastes et "trinmålstjek", læreres underforståede fagsyn skal formuleres, og forældre og elever skal forklares, hvordan vejen går fra faghæftets trinmål til hverdagens undervisning. Det er ikke en omstilling én gang for alle eller bare for en længere årrække. Hyppige omstillinger er blevet et vilkår for skolen såvel som for andre dele af samfundet. Det vil hele tiden være læreres opgave

at kende skiftende centrale og lokale mål og rammer og at udnytte det frirum, der er inden for rammerne, bedst muligt.

Det er bl.a. med henblik på denne permanente omstilling læremidler/undervisningsmidler skal udarbejdes, vurderes og bruges.

Udvikling af skolens praksis

Den udvikling af skolens praksis, der finder sted i disse år, har særligt fokus på faglige mål og evaluering. Lærere skal sammen og hver for sig skabe overblik over deres fags trinmål. De skal udvikle et fælles sprog om fag, undervisning og læring, og de skal tydeliggøre faglige mål og styrke faglig evaluering i hverdagens praksis.

Hvor lærerens faglige mål med et bestemt undervisningsforløb før ofte var underforståede, skal faglige mål nu i højere grad formuleres direkte. Hvor der før kunne være et mylder af mål for det enkelte forløb, skal noget forenkles, så der er få faglige mål i fokus. Målene skal være tydelige for eleverne og mulige at evaluere ud fra. De sociale mål skal stadig tilgodeses, men nogle aktiviteter, temauger og lignende skal justeres, så de i højere grad også tilgodeser faglige mål. Sigtet er stadig gode oplevelser for eleverne, men også at de samtidig tilegner sig kundskaber og færdigheder. Undervisningen skal stadig være varieret, men det skal først og fremmest være tydeligt for eleverne (og forældre), at der er en faglig progression hen gennem et skoleår og gennem de år, eleverne har fået.

Lærere har altid evalueret deres elever og haft indtryk af,

hvad forskellige elever var gode eller mindre gode til. Den evaluering skal nu være lidt mere systematisk. Læreren skal hen gennem året skaffe sig et grundlag for at evaluere den enkelte elev på fagets hovedområder, det skal være tydeligt for eleverne, hvilke kriterier de bliver evalueret ud fra, og læreren skal i højere grad end tidligere formulere sig om, hvad evalueringer viser. Lærerens indtryk af elevens niveau skal også omsættes til udtryk for niveau.

Lærere er meget opmærksomme på, hvad elever er eller ikke er umiddelbart motiverede for, og har i nogen grad vægtet et fags forskellige områder lavt eller højt ud fra det og valgt læremidler og aktiviteter ud fra det. Nu betones det fra centralt hold, at undervisningen skal tilgodeses alle trinmål. Det gælder, uanset om målene ikke har elevernes umiddelbare interesse eller måske endda umiddelbart vækker en vis modstand. Dermed får lærere brug for at overveje og drøfte, hvordan de kan tilrettelægge undervisning, sådan at eleverne kan *blive* motiverede for det, de skal i gang med. Der er brug for, at læreren gør noget ud af at forklare eleverne, hvad der er meningen med, at de skal lære noget på de faglige områder, de ikke kender i forvejen, eller som de har fordomme om. Læreren skal gøre noget ud af at forklare, hvorfor de faglige mål er vigtige både for deres liv i skolen og uden for skolen.

Undervisningsmidler er et af de redskaber, der kan støtte lærere i den udvikling af praksis, der er i gang i disse år, og undervisningsmidler har dermed

også betydning for udviklingen af skolen.

Hvad sælger?

Når undervisningsmidler planlægges og produceres, er bedst mulig støtte til læring og undervisning selvsagt ikke det eneste, man tager hensyn til. Det, man producerer, skal også kunne sælges i tilstrækkeligt omfang. Det er imidlertid værd at overveje, om der ikke i disse år også er skred i, hvad der sælger godt.

Det er klart, at lærere vil efterspørge læremidler, som efter deres vurdering vil hjælpe mange elever til at lære det, der er målet, og som de antager vil motivere og engagere mange elever. Det er fortsat det centrale og det, der først og fremmest sælger. Men det er sandsynligt, at lærere i stigende grad vil søge læremidler/undervisningsmidler, som de også selv kan få støtte af i en kompleks hverdag, hvor løbende forandringer er et permanent vilkår, hvor læreren skal klare dagen og vejen og samtidig forberede vejen videre. Det er sandsynligt, at lærere vil søge undervisningsmidler, der kan støtte dem i samarbejdet med kolleger i flere slags team og styrke deres baggrund for dialog med (bl.a. krævende) forældre. Det kan også præge, hvad der sælges.

I det omfang forlag og forfattere har råd til ideelle overvejelser, kan man også have skolens udvikling med i overvejelserne, når man planlægger og udarbejder undervisningsmidler: Selvom der nu er større opmærksomhed på, hvad der faktisk står i faghæfternes trinmål og læseplaner, vil der også fremover være en slags uformelle læseplaner præ-

get af undervisningsmidler og lokale traditioner. Derfor vil også nye undervisningsmidler have betydning for, om uformelle læseplaner ligger tæt på de formelle. De vil have betydning for, om faghæfternes krav opfattes som noget, der kommer "oveni", eller om det opfattes som overkommeligt at gøre det, der står i faghæfterne med brug af de undervisningsmidler, der er. Dertil kommer, at man med undervisningsmidler har mulighed for at påvirke en skoleudvikling ved at give læreren både hjælp til daglig drift og hjælp til udvikling af egen professionalitet.

Lærervejledninger - Vejledninger, man vælger noget fra

Det følgende er en beskrivelse af, hvad det efter min vurdering ville være *ideelt* at have til rådighed i et læremiddels lærervejledning, hvis den skal kunne bruges af lærere både i en snæver vending i hverdagen og i situationer, hvor der er bredere udsyn, ønske om udvikling og behov for samarbejde med forskellige parter. Skal en lærervejledning kunne opfylde alle de behov, som er beskrevet i det følgende, kan det i nogle tilfælde blive en ret fyldig vejledning. Det er der ikke altid økonomi til i en udgivelse, men det kan fastholdes, at en lærervejledning skal give støtte både til at klare snævre vendinger og til at se større perspektiver.

Lærervejledninger skal være bygget op, så det er overskueligt for den enkelte lærer at vælge at læse bestemte afsnit efter behov. Læreren skal i én situation kunne bruge materialet direkte uden større overvejelser, i en anden situation kunne bruge

vejledningens forklaringer og begrundelser som baggrund for udvikling og samarbejde. Lærervejledninger skal i alle tilfælde være konkrete og præcise og forklare baggrund, mål og midler grundigt. Desuden er det hensigtsmæssigt, hvis vejledninger også indirekte giver læreren et tilbud om genopfriskning på det faglige område, materialet omhandler.

Dannelse og dialog

Vejen fra store og vigtige ord om dannelse til konkret praksis kan somme tider fortabe sig i brede vendinger i nogle af de lærervejledninger, vi kender. Det skal nye lærervejledninger så vidt muligt undgå. De skal ikke alene erklære, hvilke dannelse idealer der ligger bag, men forklare vejen fra idealer til praksis: Hvorfor har det dannelse ideal fået læremiddelforfatteren til at vægte det indhold og lægge op til den organisering af undervisningen? Det skal være tydeligt, at der er sammenhæng mellem idealer og praksis.

Det lange sigte med skolens virksomhed er dannelse. Folkeskolens formålparagraf viser sammen med de forskellige fags formålparagraffer retningen for dannelsen. Det er bl.a. *fortrolighed* med dansk kultur og *forståelse* for andre lande og kulturer og for menneskets samspil med naturen. Det er bl.a. *fordybelse*, så eleverne får *baggrund* for at tage stilling og handle.

Skolens fag og skolens virksomhed i det hele taget skal støtte og udfordre eleverne i en dannelsesproces, men processen handler ikke alene om, at de skal opleve noget, og ikke først og fremmest om at få dem til at

mene noget. Den handler om at bidrage til, at de ikke bare mener en masse på et tyndt grundlag, men skaffer sig solid *baggrund* for at mene. Baggrund for at mene og handle kan eleverne få gennem fordybelse og dialog.

Den dannelsesproces, som skolen skal støtte eleverne i, er en proces, hvor de sætter sig ind i sammenhænge, udforsker dem, og ser flere nuancer, end de kendte før, som baggrund for at mene. En dannelsesproces, hvor eleverne ikke blot bruger andres tekster, billeder m.m. som løs inspiration til at komme i gang med at mene noget selv, men bruger litteratur, sagtekster, billeder, egne erfaringer og lærerens forklaringer til at fordybe sig i andre menneskers tankegang, deres synsvinkel på verden, deres oplevelser, deres argumenter og værdier. Sigtet med dannelsesprocessen er, at eleverne skal komme til at forstå andre, også dem der ser anderledes på verden end de selv, og at eleverne skal blive bedre til at gøre sig forståelige for andre, også personer uden for egen kreds.

Mål

Der er brug for undervisningsmidler, der gør noget ud af at begrunde og beskrive faglige mål på flere planer. Det er praktisk, at det er skitseret, hvordan mål og indhold kan indgå i en årsplan, og vigtigt, at det er tydeligt, hvilke af et fags trinmål der ikke alene er berørt, men også dækkende behandlet i materialet. Der skal ikke alene være forsikringer om, at indholdet er udarbejdet med henblik på bestemte trinmål, men også forklaringer på, hvordan vejen går fra trinmål til den

praksis, materialet lægger op til: Hvordan har forfatteren fortolket de ofte bredt formulerede trinmål, og hvorfor har han eller hun valgt at udmønte dem i netop de tekster, opgaver osv.? Det skal være tydeligt, hvorfor forfatteren har valgt netop den vej fra trinmål til praksis, sådan at læreren får god mulighed for at overveje, om han eller hun er enig i, at det er en god fortolkning og forklaring. Det skal være forklaringer, som læreren kan justere eller bruge direkte, når han eller hun skal forklare elever både mål og mere langsigtet mening med det, de skal lære, og når han eller hun er i dialog med forældre og kolleger om undervisningens mål og indhold.

Lærervejledningen skal vise, hvordan læreren kan sætte få faglige mål i fokus ad gangen. Det vil i mange tilfælde fremme elevernes læreproces. Samtidig vil det gøre det mere overskueligt for læreren at følge elevernes læreproces, evaluere hvad de ser ud til at kunne, og hvad de ser ud til at have svært ved, og tilrettelægge undervisning med en progression, der passer så godt som muligt til den konkrete klasse.

Undervisningsdifferentiering

Der er brug for undervisningsmidler, der støtter læreren, når der skal differentieres mellem mange elever med forskellige forudsætninger. Det er godt, hvis der er ekstra opgaver til de dygtigste elever, men det er ikke nok.

Nogle elever har brug for at arbejde med et fagligt område i en enkel udgave, andre kan klare at arbejde med det samme i en mere kompleks udgave.

Derfor skal det være tydeligt, hvad der er det mest basale i det, eleverne skal lære, når de arbejder med et bestemt afsnit i et læremiddel eller bestemte opgaver, og der skal være forslag til, hvordan læreren kan undervise i samme fagområde både i en enkel udgave, som nogle elever har behov for, og en kompleks udgave med udfordringer til dem, der kan klare det.

Elever lærer på forskellige måder. Derfor er det hensigtsmæssigt, at hvert afsnit i et læremiddel og den tilhørende lærervejledning er tilrettelagt med forklaringer, opgaver og aktiviteter, der lægger op til forskellige læringsmåder. Det er kun læreren, der i sidste ende kan differentiere undervisningen, så de forskellige opgaver passer bedst muligt til de konkrete elever, men det er en stor hjælp, at grundlaget for at tilpasse undervisningen ligger i materialet. Der skal være forslag til variation i undervisnings- og arbejdsformer, men også tydelige faglige mål for alle slags opgaver og aktiviteter, også når læringsvejen går gennem praktisk-musisk udfoldelse.

En lærervejledning må desuden gerne give et forslag til et "skæberedskab", der kan bruges, hvis tiden bliver knap, og man ikke kan nå alt det, som materialet lægger op til. Det kan tiden let blive i en hverdag, hvor der sker meget uforudset, og så er det godt, at læreren har et beredskab til at fastholde kernen og sammenhængen i et forløb og skære i ikke bare de sidste opgaver, men de opgaver, der bedst kan undværes.

Progression

Der er brug for undervisningsmidler, hvor der er redegørelser for den faglige progression, der er forudsat i materialet. Man kan ikke én gang for alle fastlægge hvilken progression i undervisningen, der vil være den optimale i et bestemt fag på et bestemt trin, men man er alligevel nødt til at vurdere, hvad der nok vil være en hensigtsmæssig progression for mange elever. Det gælder, når man som forfatter og redaktør udarbejder læremidler, og når man som lærer tilrettelægger undervisning for en konkret klasse.

Derfor er det hensigtsmæssigt, at det i en lærervejledning er forklaret, hvad forfatteren med netop det valg af tekster, opgaver, aktiviteter m.m. forudsætter, at de fleste elever i klassen allerede har forstået og kan gøre, og hvordan forfatteren forestiller sig hovedlinjer i den faglige progression, der lægges op til i arbejdet med læremidlet. Hvis forudsætningerne er forklaret, kan læreren bedre vurdere, om læremidlet passer til hans eller hendes elever, eller om der er store dele, som mange elever mangler forudsætninger for.

Når man beskriver, hvilke kundskaber og færdigheder, der bygges videre på i arbejdet med bestemte afsnit og opgaver, er det væsentligt at henvise til de forudsætninger, eleverne kan have ikke alene fra tidligere forløb i det pågældende skolefag, men også fra andre fag og fra livet uden for skolen. Det skal også vises, hvordan læreren kan trække forbindelseslinjer mellem beslægtede fagområder, sådan at det, eleverne har lært i én

sammenhæng, også kan udnyttes i andre sammenhænge.

Tilsvarende progressionen kan man ikke fastlægge meget præcist, hvordan elevernes faglige niveau typisk er på et bestemt klassetrin, men læremiddelforfatteren bliver alligevel nødt til at forudsætte noget. Det er en hjælp for læreren, hvis man i en lærervejledning ikke regner det for underforstået, hvad der er et passende niveau for et bestemt klassetrin, men forklarer direkte, hvad man forudsætter, og også gerne viser, at det ikke er noget, man kan vide med sikkerhed, men noget, man kun kan søge velbegrundede vurderinger af. Når forklaringerne er der, kan læreren forholde sig til dem, overveje i forhold til egen klasse og bruge det i dialog med andre om forventeligt og faktisk niveau.

Arbejdsprocesser

Lærervejledninger må gerne give læreren forslag til, hvordan man kan undervise eleverne i forskellige arbejdsprocesser. Der skal ikke alene være forslag til, hvordan læreren kan organisere arbejdet, men også gerne begrundelser og forklaringer om, hvordan læreren kan vejlede eleverne i selve processen.

Det gælder bl.a. undervisning i, hvordan eleverne kan tage brugbare notater fra en lærergennemgang, noget de læser, eller noget de er i gang med at undersøge og skal fremlægge eller skrive noget om. Det gælder undervisning i at arbejde undersøgende og eksperimenterende. Det skal der bl.a. undervises i inden for det naturfaglige område. Det gælder undervisning i, hvordan eleverne kan tilrettelægge længerevarende

selvstændigt arbejde med et emne og i faserne i projektarbejde. Det er der behov for at undervise i som en del af alle fag. Eleverne skal desuden undervises i at forberede faglig formidling, fx fremlæggelser eller små udstillinger. Det skal især dansk-læreren undervise i, men også andre fags lærere.

Faglig evaluering

Der er brug for undervisningsmidler, der gør noget ud af faglig evaluering.

Der skal være forslag til, hvordan *eleverne* kan evaluere ikke primært, hvad de mener om noget, men hvad de har lært, og der skal være forslag til læreren om, hvordan han eller hun kan vejlede eleverne i at gøre deres evaluering af egen læring så kvalificeret som muligt.

Der skal være forslag til, hvordan *læreren* kan evaluere, hvad det ser ud til, at de enkelte elever har lært, og hvad det ser ud til, at de har svært ved. Der skal være evalueringer af elevernes faglige forståelse og færdigheder, ikke primært hvad de kan huske. Der skal være evalueringer af deres faglige baggrund for at mene noget, ikke af om de mener noget. Det skal fastholdes, at meningen med evaluering er, at læreren får bedst mulig indsigt i, hvordan elever lærer, og dermed får det bedste mulige grundlag for at tilrettelægge klassens undervisning og vejledning af den enkelte.

I et bestemt afsnit i et læremiddel vil der være flere forskellige opgaver og oplæg til aktiviteter, der sigter mod de faglige mål, der er i fokus. Mange opgaver og aktiviteter skal ikke bruges til evaluering, og mange kan

eleverne arbejde med i par eller grupper, men enkelte opgaver eller aktiviteter skal være udformet, så de er egnede til at give læreren et grundlag for at evaluere, hvad den enkelte elev nu har forstået og kan gøre, og hvad den enkelte elev har svært ved. Det kan være forslag til fokuserede individuelle opgaver eller korte individuelle fremlæggelser. Det kan være forslag til, hvordan læreren kan bruge nogle af de tekster, eleven skriver i arbejdsprocessen, eller korte fokuserede samtaler til at få indblik i den enkeltes læreproces.

Det vil være en hjælp for læreren, hvis der sammen med forslag til, hvordan læreren kan skaffe sig grundlag for at evaluere, også er bud på, hvilke kriterier læreren kan bruge i sin evaluering, altså hvad læreren kan tage som konkrete udtryk for, om eleverne er blevet gode til det, der var målet, eller om der er noget, de har svært ved, og som der derfor er behov for yderligere vejledning i.

Støtte og udvikling

Undervisningsmidler skal bidrage til, at lærere til stadighed kan udforske, hvordan elever lærer, og hvordan man som lærer kan støtte og udfordre elever. Undervisningsmidler skal desuden bidrage til, at lærere til stadighed kan være i dialog med andre om undervisning og læring, og de skal støtte lærere i en hverdag med omstilling som et permanent vilkår, hvor det professionelle samarbejde med kolleger, ledelse og forældre får stigende betydning. Dertil kommer, at der er brug for, at lærere tillægger sig selv status og gør deres professionalitet tydelig over for omver-

denen. Det kan medvirke til, at også andre tillægger lærerprofessionen status.

Undervisningsmidler er et af de redskaber, lærere skal bruge til at varetage hverdagens praksis og til at udvikle. Måske er det muligt at udvikle undervisningsmidler, der både sælger godt og hjælper godt.

Litteratur v/ Bodil Nielsen

Praktik og dansk – lærerkompetencer i praksis, Dansk lærerforenings Forlag 2008

Danskfaget i praksis – mål og evaluering, Dansk lærerforenings Forlag 2007

Faglig evaluering i skolen, Gyldendal 2006

Faglig evaluering i hverdagen, Forlaget CVU København & Nordsjælland 2006

Læreres udvikling af mål og evaluering – bøv! og glæder, in *Når elever får ansvar – om glæden ved at arbejde med mål*, red. Karen Leth Nielsen, Dafolo 2006

Evaluering og læring, in *Pædagogisk evaluering – en grundbog*, red. Miller m.fl., Kroghs Forlag 2007

Skole-hjem-samarbejde i praksis – et udviklingsprojekt i skolen, Forlaget CVU København & Nordsjælland 2006

